

Noves aportacions a la reconstrucció d'una inscripció mètrica grega d'Empúries

Isabel Canós

L'any 1952, M. Almagro va publicar el seu recull d'inscripcions d'Empúries¹ dins del qual va considerar com a inscripcions diferents la número 4 (un calc en guix conservat al MME, figura 1)² i els fragments numerats del 5 al 8 (quatre fragments de làpida de marbre conservats al MAG, figures 2-5)³ tot i que pensava que podrien formar part d'una sola inscripció. De fet, ja va veure que el fragment 4 pertanyia a una inscripció mètrica i que tots cinc provenien del mateix lloc, el cementiri grec més antic d'Empúries: les Coves, prop del Portitxol. Aquesta inscripció va aparèixer uns anys després recollida a IG i a SEG.⁴ També la van recollir els Robert.⁵ L'A.N.

¹ M. Almagro, *Las inscripciones ampuritanas griegas, ibéricas y latinas*, Monografías Ampuritanas 2, 1952, pàgines 22-24. (Per a la identificació dels fragments durant tot el text farem servir la numeració de M. Almagro).

² Inèdita fins llavors.

³ Tota la bibliografia anterior està recollida a M. Almagro, *Las inscripciones...* pàgines 23 i 24.

⁴ IG XIV, 484 i SEG XIII (1955), pàgina 118.

⁵ J. i L. Robert, "Bulletin Épigraphique" a *Revue des Études Grecques* LXVIII, 281 (1955),

Oikonomides, l'any 1983⁶ va descobrir que els cinc fragments formaven part d'una mateixa inscripció només parcialment mètrica, en la seva opinió; que el 5 i el 8 pertanyien a la part superior de la inscripció i que el fragment 4 tenia una petita línia incisa. No va veure, però, que el fragment 6 també la tenia. I va errar quan va considerar que l'epitafi era el de Promachos, fill del mític fundador d'Empúries, Kypselos. Alguns anys més tard, el 1984, L. Moretti va escriure un article⁷ rebutjant aquesta hipòtesi i va veure amb encert que la inscripció no era res més que l'epitafi d'un comerciant que va venir a morir a Empúries i que era tota mètrica i formada per díctics elegíacs. Va recol·locar les peces seguint l'ordre de l'Oikonomides, és a dir, els fragments 5 i 8 com a primera línia del text, va posar el fragment 6 a l'alçada del 4 per la línia incisa que tenen tots dos i va refer el text amb paral·lels d'epigrames funeraris i es va deixar un fragment (el 7) per col·locar, sense restituir-lo.

Per acabar aquesta petita introducció a la història d'aquesta inscripció només cal recordar l'últim estudi dut a terme per la professora R.A. Santiago,⁸ que tot seguint el text de Moretti s'adona dels múltiples homerismes que conté la peça i la compara amb d'altres epitafis, cenotafis en el seu cas, que apareixen a l'Antologia Palatina.

Passarem ara a l'estudi detallat de la peça.

1. Dimensions

Frag. 4: 25 x 24 cm. Lletres: fins a la línia 6 1,5-2 cm. A partir de la línia incisa: 1 cm.

Frag. 5: 10,6 x 11,5 x 4 cm. Lletres: 1,5-2 cm.

Frag. 6: 11 x 8,5 x 4 cm. Lletres: 1,5-1,8-2 cm.

Frag. 7: 10,5 x 17,5 x 4 cm. Lletres: 1-2 cm.

Frag. 8: 9,9 x 15 x 4 cm. Lletres: 1,5-2 cm.

pàgina 285.

⁶ A.N. Oikonomides, "The hero-settler of the city -port Kypselos- Emporion (Catalonia)", *Ancient World 7* (1983) 3-4, pàgines 103-106.

⁷ L. Moretti, *RFIC* 112 (1984), pàgines 63-70 (= *Tra epigrafia e storia. Scritti scelti e annotati*, Roma 1990).

⁸ R.A. Santiago, "Epigrafia dialectal emporitana" publicat al *II Coloquio Internacional de dialectología griega*.

FIGURA 1 (FOTO M. MAYER)

FIGURA 2

2. Transcripció del text

Almagro:

4	5	6	7	8
ΑΠ ΕΜΠΟΡΙΟΥ	ΥΛΑΙΣΜΟ	ΤΟΔΕΜ	ΡΟ	ΤΗΝΥΣΑΠΟ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΝ ΑΛΛΗΝ	ΣΥΜΠΟ	ΕΗΔΕ	ΝΔΕΦΕΡ	ΙΑΜΕΝ
ΟΥΣ ΕΘΕΜΗΝ	ΤΟ	ΙΤΗΝ	ΣΟΣΓΕΝΟΜΙ	ΕΚΑΙ
ΜΗΔ ΕΠΙ ΓΑΙΑΝ		ΡΑΜΕΝΠΟΡ		
...] ΟΜΑΧΟΝ				

Οικονομίδες:

	5	8
	[-ca 8-ΤΑΙΣ ΦΥΛΑΙΣ Μ[ΟΙΡΑΣΑΣ, ΘΑΛΑΣΣΑΝ ΤΟ]Τ ΗΝΥΣ ΑΠΟ	
	[-ca 11-] ΣΥΜΠΟ [-ca 24-] ΝΑΜΕΝ	
	[-ca 12-] ΤΟΝ[-ca 25-] ΤΕ ΚΑΙ	
	4	
	[-ca 15- ΕΜ]ΠΟΡΙ[ΟΝ -ca 5-]	
5	[-ca 6- ΑΠΕΠΛΕΥΣΑ ΔΕ] ΑΠ ΕΜΠΟΡΙ[ΟΥ]	
	[ΕΠΕΙ -ca 13-]ΕΤΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΝ ΑΛΛ[ΗΝ]	
	[ΩΚΙΣΑ, ΗΙ -ca 8- ΝΟΜ]ΟΥΣ ΕΘΕΜΗΝ	
	[-ca 13-] ΜΗΔ ΕΠΙ ΓΑΙΑΝ [ΕΛΛΑΔΟΣ]	
	[-ca 17-] ΟΜΑΧΟΝ.	
10	[-ca 16-] Η ΜΕΓΑΝ[-ca 6-]	
	[-ca 15-] ΟΝ ΕΜΦ [-ca 3-]	
	[-ca 16-] ΤΙΣΤ [-ca 8-]	
	6	
	[---]ΤΟΔ ΕΜ[ΠΟΡΙΟΝ---]	
	[---]ΕΗ ΔΕ[---]	
15	[---]ΙΤΗΝ[---]	
	7	
	[---] ΡΟ[---]	
	[---] Ν Δ ΕΦΕΡ[Α---]	
	[---]ΣΑΣ ΓΕΝΟΜ[ΗΝ---]	
	[---Ο]Υ ΦΑΜΕΝ ΠΟΝ[ΤΟΥ ΠΕΡΑΣ]	

FIGURA 3

FIGURA 4

2524, Kaibel 798; ἀνέθηκα εἴκονα, IG 2564; εἰδῶλ[ο]ν ἐθέμην, IG 2469, Kaibel 590, Peek 735.

Sobre l'ἐπὶ γαῖαν de la línia 8 hem trobat paral·lels a Sòfocles (*Or.* 456): ξένην ἐπὶ γαῖαν i molts cops a Homer: ἐπὶ γαῖαν (τ 284 i δ 418), ἄλλην γαῖαν (ν 326), πόλιν καὶ γαῖαν... (ζ 177-195, η 26). I també en molt epigrames recollits per Peek: 1749, 1750... hi ha tota una sèrie d'inscripcions amb la forma γαῖα.

La Σ de πατρίδος a la línia 9 pot ser també una E.

A la línia 10 darrere de]ίτην hi ha una barra que podria ser d'una T o una I. Darrere de μέγαν no hi ha cap rastre de lletra.

A la línia 11 φ[θιμένοις] no hi cap i és més probable que sigui ἐμφ[---]: ἐμφύω, ἐμφέρω, verbs que apareixen a Homer i a Sòfocles i a les inscripcions funeràries.

A la línia 12, on Moretti posa punts, són clarament llegibles les lletres [---]ΤΙΣΤ[---].

Per acabar aquest comentari ens queda només revisar el fragment 7 que com ja hem dit abans per la mida de les lletres aniria enmig de la inscripció. La seva col·locació en relació amb el fragment 4, que és el més llarg, ha estat difícil sobretot perquè no hem trobat cap inscripció que ens servís de model per a la reconstrucció del text; tot i això podem intentar esbrinar, mitjançant l'únic mot que sembla més sencer, el significat del fragment. La paraula més sencera és γενομη[---] que es pot suplir fàcilment per γενόμην (forma èpica). Amb aquest verb i una terminació de paraula -ος es poden deduir diverses coses: en algunes inscripcions hem trobat l'edat del difunt escrita amb una forma adjectiva més el verb γίγνομαι: τρισδεκάτου γειναμένος IG XII, 8, 609, Kaibel 324 i Peek 1776; τεταρταίος γενέσθαι (Homer B 374: πρὶν γ'ὄτ' ἂν ἐνδεκάτη τε δωδεκάτη τε γενῆται). També pot tractar-se d'un adjectiu qualsevol, per exemple ἀποτμότατος (Homer α 219) i fins i tot podríem pensar en un nom propi. L'opció és difícil i cal seguir buscant paral·lels que ens puguin ajudar a trobar, en un futur proper, la solució més escaient.

FIGURA 5